

УДК:811.11-24

Кузнєцова О.О.
(Київ, Україна)

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ В МЕТОДИЦІ І ПРАКТИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Проаналізовано і зроблено порівняльний аналіз сучасних педагогічних теорій навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: навчальна діяльність, мотивація, настанови, педагогічні теорії навчання іноземної мови, пошукові ідеї.

Проведен сравнительный анализ современных педагогических теорий обучения иностранным языкам в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: мотивация, учебная деятельность, установка, педагогические теории обучения, поисковые идеи.

The article researches and analyses the pedagogical principles of teaching foreign languages. The real knowledge is imparted only by direct communication of the competent lecturer and learner. Interrelationship of the process of upbringing and education is examined.

Key words: the education system, the pedagogical theories, the teaching, motivation in language learning, formation of skills, language practice, motivation in language learning, in searching of new principles.

В сучасному світі навчання іноземних мов ґрунтується на визнаних педагогічних теоріях й, малоімовірно, що навчальні програми складатимуться на основі думки тих, хто навчається. На наш погляд, прагнення єдиної мети вивчення іноземної мови, не достатньо обґрунтовано ані в практичній, ані в теоретичній педагогіці. Якщо половина студентів, враховуючи майбутню спеціалізацію, в першу чергу, бажає здобути навички пасивного володіння іноземною мовою (аналітичне читання, реферування, складання робочих документів, т. інше), то чи є необхідним наполягати на обов'язковому аудіолінгфонному курсі для всіх? Якщо є очевидним, що багатьом студентам не вдається навчитися розмовляти і читати іноземною мовою, не було б доцільніше дозволити цим студентам вивчати іншомовну культуру засобами рідної мови і таким чином отримати первинні знання, нехай частково, про стандарти країни, мова якої вивчається? Або, наскільки правильно педагогічно, наполягаючи на оволодінні навичками усної мови, за існуючої системи освіти, не забезпечувати можливості практичного використання цих навичок? Нам здається, що для створення у студентів внутрішньої впевненості в необхідності вивчати іноземну мову, програма з іноземної мови повинна відповідати програмам інших предметів і бути пов'язаною з ними.

© Кузнєцова О.О., 2012

Самостійне вивчення іноземних мов доводить, що цей шлях є перспективним, оскільки знімає деякі проблеми мотивації. Дж. Керол подає випадки, коли добре продумана методика, особливо “програмованого” типу дає низькі кореляції між можливостями і досягненнями студентів. Це примушує передбачити, що слабкі здібності іноді можна компенсувати, моделюючи навчання як послідовність невеликих етапів зростаючої складності, наповнення яких не вимагає особливих здібностей. Наприклад, метою роботи Лейтенегера було скорочення великого відсіву у групах, що вивчають лінгвальний курс іноземної мови; попередні дослідження в групах студентів приписують відсів незадоволенням студентів занадто раннім, що передбачено програмою, введенням усного курсу і надвеликою увагою, що приділяється фонетиці. Значного скорочення відсіву вдалося досягти після введення нового програмованого курсу “Audio-Lingual Program” [ALP], кінцевим завданням якого було досягнення природної вимови і “плинності мови семирічної дитини”. Автори дотримувалися думки, що вимоги правильної артикуляції не здаються надмірними в умовах програмованого навчання, тому що навчання здійснюється невеличкими кроками, на кожному з яких виникає обов’язковий зворотній зв’язок.

Викладач іноземної мови добре знає, що проблема мотивації студента складна і багатогранна і її не можна вирішити “знасхоку”. Вирішення, знайдене експериментаторами, виявилось вдалим - відсів студентів зменшився майже на 20% на кінець першого року навчання, але він може не спрацювати в іншій ситуації і з іншими студентами. Цікавою особливістю цього дослідження є те, що було виявлено основні причини слабкої мотивації, проблему вирішили шляхом усунення цих причин, але не змінивши першорядних завдань курсу. Викладач іноземної мови повинен усвідомити, що коли мова йде про невеликі курси, студенти можуть справді виражати свою особисту, суб’єктивну думку, і можуть помилятися, наприклад, коли студенти заявляють, що надають перевагу читанню, а потім розмовній практиці, що може пояснюватися прагненням багатоаспектного навчання. Вирішуючи у цих випадках проблему мотивації, не обов’язково міняти завдання курсу, спочатку треба намагатися знайти дійсну причину незадоволення студента.

Свого часу, експериментальні дослідження, метою яких було визначення найефективнішого методу навчання іноземної мови, майже не дали результатів. Головна причина невдач цих досліджень полягала в тому, що вони не враховували, що методика навчання іноземної мови, в дійсності, включає багато окремих і різнопланових навчаючих дій. Ймовірно, дослідження привели б до задовольняючого результату, аби ставили своєю метою вивчення впливу згаданих специфічних і обмежених навчаючих дій.

Для проблем навчання іноземної мови характерні два парадокси. Перший полягає у тому, що викладачі іноземної мови намагаються знайти обґрунтування своєї роботи у аудиторії в недосконалих і часто оновлених застарілих наукових теоріях, хоча мало хто із науковців наполягатиме на тому, аби висновки з їх теорій поширювалися на не експериментальні ситуації. Негативним наслідком такого підходу є той факт, що процес навчання є дуже обмеженим настановами і вимогами, які диктує “наукова теорія”. Другий парадокс полягає в тому, що хоча останнім часом і відбулося значне зрушення в сторону оптимізації навчання іноземних мов, програми з іноземної мови у вищих навчальних закладах все ще залишаються незадовільними. Незадоволення цими програмами виражається всіма учасниками навчального процесу: викладачами, студентами, навіть, незважаючи на факт, що демократичні процеси в країні та зростаюча міжнародна співпраця

стимулюють зростання інтересу до вивчення іноземних мов. Під “прицілом” критики - методика викладання іноземної мови; після років піднесення наприкінці минулого століття; можна сказати, остання переживає своєрідну кризу (переосмислення сталих педагогічних настанов). Необхідні зміни, але які саме, в якому напрямку треба змінювати існуючі методики? Тут слід уникнути однієї небезпеки, яку не можна допустити в освіті, а полягає вона в тому, що, виправляючи педагогічні і методичні помилки, ми можемо впасти в іншу, хибну, крайність. Сьогоднішні недоліки вже не нового комунікативного (+аудіолінгвального) методу, частково можна пояснити саме таким неконтрольованим піднесенням маятника, що відхилився від традиційної опори на граматику, переклад і читання художньої літератури.

Ситуація, коли згаданий метод тримає оборону і студенти, часом, настирливіше вимагають курсів з читання і перекладу, є загрозовою, бо маятник знову відхилиться занадто далеко і ми можемо втратити відкриті нами ж методичні прийоми, які, безумовно, є значним кроком вперед і були невідомі попередній історії викладання іноземної мови. Ключ до розв’язання цієї проблеми лежить в індивідуальному викладанні мови - досить гнучким, і відповідаючим інтересам майбутніх фахівців.

Принаймні, спробуємо поміркувати над вже існуючими і сучасними педагогічними принципами у практиці викладання іноземної мови.

Мета кожного конкретного курсу іноземної мови повинна бути чітко визначена і зрозуміло сформульована: повинен бути точно вказаний обсяг матеріалу та навички, досягнення яких передбачається наприкінці курсу. Ставити своєю метою оволодіння мовою «взагалі» означає - не враховувати реальний стан речей, оскільки за таких умов значна частина студентів не зможе на практиці переконатися в тому, яку користь принесли їм заняття іноземною мовою. Конкретність кінцевої мети кожного курсу визначається умовами, за яких цей курс здійснюється, потребами, інтересами, можливостями студентів, тимчасовими обмеженнями, віком, загальною програмою з іноземної мови і її комунікативним ефектом, зовнішніми соціальними факторами, особливостями мови, що вивчають, культурою. Приклади такої конкретної мети: «вміти читати літературу англійською мовою», «мати досить знань для подорожування», «можливість спілкуватися наживо в Інтернеті», «вміти складати робочу документацію» і т. інше. Для перевірки знань іноземної мови на іспитах треба створити тести, які дозволили б оцінити наскільки успішно досягнена кінцева мета курсу і відповідно змінити систему оцінок.

Першочергово, необхідне з’ясування не тільки фахової мети та інтересів студентів під час вивчення іноземної мови, але й також їх можливостей. Що дійсно необхідно зараз - так це визнання, що різні здібності дозволяють ставити і досягати різних, за масштабами та потребами, знань кінцевої мети навчання у межах індивідуальних можливостей і часових обмежень однієї програми з іноземної мови.

Ставити питання про те, коли треба починати вивчати іноземну мову в системі нашої освіти складне і залежить від політичних, соціальних, філософських і психологічних факторів, і його не треба зводити до нейрофізіології, як це стало модним останнім часом. Оскільки соціально-політичний контекст є різний не лише в різних країнах, а й в окремій країні, вирішення цього питання залежатиме від соціально-політичних обставин в регіоні, де знаходиться даний навчальний заклад. Наукова статистика дозволяє стверджувати, що в будь-якому віці є свої переваги для вивчення мови і свої недоліки; а узагальнені ви-

снówki відносно оптимального віку навчання, не беручи до уваги контекст, будуть майже завжди хибними.

Соціально-психологічні аспекти навчання іноземної мови вимагають окремої уваги. Припущення про те, що двомовність веде до знання двох культур, може мати серйозне значення як для становлення окремої особистості, так і для соціокультурного виду нації. Є підстави вважати, що це також пов'язане з характером та рівнем володіння іноземною мовою, тому повинно братися до уваги викладачами іноземної мови.

Узагальнені порівняння методів навчання іноземної мови не є правомірними. Наукові роботи, предметом яких були подібні порівняння, не виявились перспективними. Це пояснюється двома причинами. По-перше, те, що називається звичайно методом навчання, включає в себе багато різноманітних дій, більшість яких чітко не визначена і не описана. По-друге, студент, часто, незалежно від дій викладача, сам доповнює навчальну ситуацію. Чого ми наразі потребуємо, так це більш детального і експліцитного опису всіх видів діяльності студентів і викладача в ситуації навчання.

Необхідно враховувати, часто нагадувану, різницю між мовною компетенцією та її реалізацією (перформацією), між знанням і поведінкою. Досвід доводить, що не існує містичних явищ переносу між різними мовними вміннями і здібностями. Вміння читати не забезпечує вміння говорити, а навпаки, більше того, здатність адекватно діяти в одній ситуації спілкування не обов'язково означає наявність таких здібностей в іншій ситуації, а це означає, що програма навчання, спрямована на виробництво «білінгвів», повинна враховувати повністю всю структуру природного білінгвізму. Тести, що контролюють ступінь володіння мовою і які широко використовуються в наш час, треба визнати неадекватними, оскільки вони призначені для виміру того, що ще остаточно не визначено. Тенденція будувати навчання так, щоб забезпечити високі показники виконання цих тестів, також є неправильною, так само, як і оцінка ефективності методу навчання на основі цих тестів. Спеціалісти в галузі тестування мовних знань збираються розробити нові типи тестів, що базуються не на перевірці знань зовнішньої маніфестації мовних одиниць, а на виявленні глибинних можливостей функціонально значущих аспектів вислову.

Методика викладання іноземної мови має враховувати існування «народної лінгвістики» - системи уявлень, якими керується більшість людей, кажучи про мову і оволодіння нею. Їх уявлення часто не відповідає дійсності, вони схильні недооцінювати як складність обов'язкових для засвоєння знань, так і реальний рівень власного володіння мовою. В результаті часто настає втрата інтересу і втрата мотивації. Викладачі часом не розмежовують істотні й не істотні відхилення від норми у студентів, не враховують субкультурні й діалектні варіанти кодів у мові, і користуються для оцінки результатів студентів стандартними критеріями, не беручи до уваги індивідуальні можливості (здібності). Існування «народної лінгвістики» робить необхідним такі дії: треба визначити яке уявлення мають студенти про мову і допомогти їм критично переглянути цю уяву і усвідомити багатоаспектність іноземної мови; визначити в термінах, зрозумілих студентам, значення навчальних вимог. Зрештою, необхідно, щоб викладач іноземної мови був в курсі останніх соціолінгвістичних та екстралінгвістичних наукових досліджень.

Таким чином, можна сказати, що викладати будь-який предмет означає перебувати в постійному пошуку і перенесення результатів наукових досліджень в навчальну аудиторію не є ще умовою успіху. Оскільки потреби сьогодення вимагають швидких і резуль-

тативних рішень з питань навчання іноземної мови; із зміною неефективних методик в переосмисленні педагогічних теорій, що віджили, викладачі іноземних мов повинні намагатися самокритично оцінювати свою викладацьку і дослідницьку діяльність і постійно прагнути до оптимальних рішень, які підказують їм їх емпіричні і наукові міркування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Витлин Т.Л. Обучение взрослых иностранному языку: Вопросы теории и практики. - М.: Педагогика, 1978.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология. - М., 2000.
4. Основы вузовской педагогики. - Л., 1972.
5. Carrol J.B. Research on Teaching Foreign Languages. From Handbook of Research on Teaching. / Edited by Gage, 1963.
6. Lenneberg E.H. New Direction in the Study of Language. Cambridge, 1996

УДК 811.112.2'367.623'38

Гіков Л.В.
(Чернівці, Україна)

GRAMMATISCHE KENNTNISSE UND IHRE WIRKSAMKEIT IM FREMDSPRACHENUNTERRICHT

У статті досліджується зв'язок граматики з процесом розвитку комунікативної компетенції у студентів. З'ясовано вплив активного використання граматичних знань на реалізацію комунікативних намірів, втілення яких зумовлює вибір відповідних граматичних форм. Описано конструкції, що становлять трудність у граматичній системі німецької мови.

Ключові слова: навчання, іноземна мова, граматика, комунікація, навички.

В статье исследуется связь грамматики с процессом развития коммуникативной компетенции у студентов. Установлено влияние активного использования грамматических знаний на реализацию коммуникативных намерений, внедрение которых обуславливает выбор соответственных грамматических форм. Проанализированы конструкции, которые являются трудными в грамматической системе немецкого языка.

Ключевые слова: обучение, иностранный язык, грамматика, коммуникация,

The connection between grammar and the process of the students' language competence development is investigated in the given article. There has been found out that the realization of communicative purposes is greatly influenced by the implementation of grammar knowledge. Thus, the choice of corresponding grammatical forms is conditioned by the fulfillment of communicative purposes. The constructions that prove difficult in the grammatical structure of the German language have also been described.

Key words: learning, foreign language, grammar, communicative skills.

© Гіков Л.В., 2012